

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-56>

УДК 316.614+159.

Мельничук М.М.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЮНАКІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ САМОРЕГУЛЯЦІЇ

Анотація. У статті надається характеристика особливостей ціннісних орієнтацій особистості, їх становлення у юнацькому віці та особливостей психологічного розвитку юнаків, взаємозв'язку ціннісних орієнтацій та саморегуляції у даному віці. Охарактеризовано основні принципи та вимоги до проведення емпіричного дослідження у психології, а також подано опис методик, що можуть бути використані для емпіричного дослідження ціннісних орієнтацій юнаків із різним рівнем саморегуляції. Обґрунтовано вибір віку респондентів емпіричного дослідження. Також наводиться опис результатів проведеного емпіричного дослідження ціннісних орієнтацій юнаків, зв'язку термінальних та інструментальних цінностей та саморегуляції досліджуваних. Зазначено перспективи подальших розвідок дослідження ціннісних орієнтацій юнаків із різним рівнем саморегуляції.

Ключові слова: ціннісно-смілова сфера, цінність, ціннісні орієнтації, саморегуляція, саморегулятивні вміння, юнацький вік.

Mel'nychuk Maïia

V.G. Korolenko Poltava National Pedagogical University

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF VALUE ORIENTATIONS OF YOUNG MEN WITH DIFFERENT LEVELS OF SELF REGULATION

Summary. Life values determine the behavior of the individual, his attitude to their own behavior and the behavior of others. Also, in adolescence, the issue of self-regulatory skills is important. This, on the one hand, reflects the existing level of development of volitional processes and self-awareness in young people and the inherent value orientations of young people as a significant regulator of personal activity – on the other. In addition, the ability of young people to show self-regulation in educational activities, relationships and life, is an important factor in their successful self-expression in accordance with the inherent values of young people. However, today there are frequent manifestations of value disorientation of young people and lack of self-regulation skills among young people. This necessitates the systematization and further study of the factors of formation of self-regulation of young people, their value orientations in particular. The obvious relevance, lack of development and prospects for the study of this problem led to the choice of the topic of our research. The study describes the characteristics of the value orientations of the individual, their formation in adolescence and the peculiarities of the psychological development of young people, the relationship of value orientations and self-regulation at this age. The basic principles and requirements for conducting empirical research in psychology are described, as well as a description of methods that can be used for empirical research of value orientations of young people with different levels of self-regulation. The choice of the age of the respondents of the empirical research is substantiated. There is also a description of the results of an empirical study of the value orientations of young people, the relationship of terminal and instrumental values and self-regulation of the subjects. Prospects for further research on the value orientations of young people with different levels of self-regulation are indicated.

Keywords: value-semantic sphere, value, value orientations, self-regulation, self-regulatory skills, adolescence.

Постановка проблеми. Проблема ціннісно-смілової сфери особистості є однією з ключових у психології. Це пов'язано з тим, що в результаті змін, які відбулися в суспільстві, особистість має можливість встановлювати власні цілі та визначати реальні умови їх досягнення. Загальні та специфічні умови діяльності, що відображаються у свідомості, по-різному проявляються в реальній поведінці. Причина значних відхилень у поведінці однієї людини від іншої – в суб'єктивному сприйнятті цих умов, а також у відмінностях їх ціннісних орієнтацій, що створюють стрижневу структуру кожної особистості.

Загальна позиція полягає в тому, що ціннісні орієнтації особистості визначають шлях привласнення духовного потенціалу суспільства, перетворення культурних цінностей у мотиви поведінки. Особистість як системна структура людських якостей і рис породжується соціальними відносинами, в які вона вступає в процесі

власної діяльності та взаємодії з навколишнім середовищем. Соціальний характер людської діяльності пов'язаний із впливом соціальних норм, самооцінки та зустрічної оцінки кожного індивіда з боку суспільства.

Особливе значення для формування розвинутої особистості мають ціннісно-смілові орієнтації в юнацькому віці. В цей час особистість досягає високого рівня інтелектуального розвитку, формує цілісний «Я-образ», самовизначений у життєвих та професійних планах, змістовно спрямовує свій погляд у майбутнє. Ціннісні орієнтації включають можливість для молодих людей вибирати різноманітну поведінку, різні способи діяльності, адекватні конкретним соціальним відносинам та умовам, в яких вони реалізуються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми ціннісних орієнтацій та ціннісно-мотиваційного розвитку вивчалися

в роботах багатьох українських та російських психологів, зокрема В.Г. Алексеевої, К.А. Абульханової-Славської, В.П. Анненкова, І.Д. Беха, Л.І. Божович, М.Й. Боришевського, А.І. Зотова, Я.І. Жукової, Ф.Є. Василюка, В.В. Водзінської, Є.С. Волкова, Н.А. Волкової, І.А. Груздової, О.І. Дробницького, І.В. Дубровіної, І.С. Кона, О.М. Леонтєва, Д.О. Леонтєва, В.М. Мясичева, С.Л. Рубінштейна, В.О. Ядова, а також зарубіжних – Г. Йолова, Д. Катца, Р. Перрі, Р.В. Алішаускене, А. Маслоу, Г. Олпорта, М. Рокіча, М. Сміта та інших.

Дослідженням особливостей психічного розвитку у юнацькому віці займалися зарубіжні вчені К. Грейс, Е. Еріксон, І.С. Кон, у вітчизняній психології вивчення психологічних закономірностей розвитку юнаків здійснювали: М.Й. Боришевський, І.В. Дубровіна, Б.С. Круглов та інші.

В останній час проблема ціннісно-сислової сфери юнаків вивчалася в контексті аналізу їх динаміки як індивідуальних еталонів оцінки їх поведінки В.О. Белоусовою, В.Ю. Болотіною; як регулятор діяльності та життєвого самовизначення Т.І. Пашуковою, Н.І. Жаткіною та іншими.

Життєві цінності визначають поведінку особистості, її ставлення до власної поведінки та поведінки інших. Крім того, саме в юнацькому віці важливим є питання розвитку навичок саморегуляції. Це, з одного боку, відображає існуючий рівень розвитку вольових процесів та самосвідомості у молоді та властиві ціннісні орієнтації молоді як вагомий регулятор активності особистості – з іншого. Крім того, здатність молодих людей проявляти саморегуляцію у навчальній діяльності, стосунках та житті є важливим фактором їх успішного самовираження відповідно до властивих молоді цінностей. Однак сьогодні нерідко виявляються ціннісна дезорієнтація молоді та відсутність навичок саморегуляції серед молоді. Це обумовлює необхідність систематизації та подальшого вивчення факторів формування саморегуляції молоді, зокрема їх ціннісних орієнтацій.

Очевидна актуальність, недостатня розробленість та перспективність дослідження даної проблеми зумовили вибір теми наших наукових пошукув.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості ціннісних орієнтацій юнаків з різним рівнем саморегуляції.

Виклад основного матеріалу. Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети нами використовувалися загальнонаукові методи теоретичного рівня (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення науково-теоретичних даних) методи емпіричного дослідження (тестування, опитування) та методи статистичної обробки даних (U-критерій Манна-Уїтні).

Емпіричне дослідження здійснювалось за такими методиками: «Ціннісні орієнтації» (за М. Рокіч) [4], «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості» (за С.С. Бубновою) [1] та «Саморегуляція» (за О.К. Осницьким) [5].

Емпіричною базою дослідження виступала вибірка, до якої увійшли 60 старших школярів віком 16-17 років (38 дівчат та 22 хлопці), які навчаються у ЗСО № 9 м. Полтави.

У результаті емпіричного дослідження визначено, що термінальні цінності юнаків відобража-

ють властиві даному віковому періоду тенденції у психологічному розвитку. Зокрема, в ієрархії термінальних (тобто абсолютних життєвих) цінностей провідна роль належить наявності хороших і вірних друзів (властива 30% вибірки) та активному дієвому життю (21% досліджуваних). Ці дві цінності є найбільш розповсюдженими серед старшокласників експериментальної групи. Найбільша вираженість таких ціннісних орієнтацій свідчить про важливість інтимно-особистісного спілкування та самореалізації у різних життєвих сферах юнаків. Вони, як правило, орієнтовані на реалізацію у системі соціальних стосунків та вираженні власних можливостей у житті.

Дещо менше вираженими термінальними цінностями юнаків є: свобода (14%), впевненість у собі (12%) і продуктивне життя (9%). Такі термінальні цінності відображають типові для юнацького віку психологічні потреби та особистісні новоутворення, виділені у більшості психологічних концепцій. Так, юнаки орієнтовані на прояви свободи, яка пов'язана з впевненістю у собі і свідчить про особливості формування різних аспектів життєвого самовизначення у юнацькому віці, інтегрування життєвої позиції молоді особистості.

Найменш вираженими термінальними цінностями юнаків є: матеріально забезпечене життя і любов, розваги і творчість, виражені відповідно по 5% у респондентів досліджуваної групи. Такі термінальні цінності свідчать про прагнення юнаків до самовираження, що є ваговою потребою у даному віці.

При цьому, відповідно до таких цінностей, самовираження юнаків реалізується як у сфері матеріальних потреб, так і у сфері духовного самовираження – проявів творчості, активності та реалізації у соціальних стосунках. Цінність любові також важлива для юнацького віку, у якому формується спроможність до зрілих емоційних контактів юнаків.

Інші життєві термінальні цінності юнаків (наприклад, вихованість, мудрість, здоров'я, пізнання світу, суспільне визнання, цікава робота, тощо) фактично не виражені, адже зафіксовані менше ніж 1% досліджуваних вибірки. Отже, такі цінності не визначають направленість життя юнаків, їх самореалізацію та активність.

Термінальні цінності молоді реалізуються через систему цінностей-засобів, що визначені як інструментальні цінності. Найбільш вираженими інструментальними цінностями молоді є незалежність (характерна для 24% досліджуваних), сміливість у відстоюванні своєї думки (16%) та життєрадісність (13%).

Такі інструментальні цінності юнаків відображають найбільш вагомий для них спосіб досягнення бажаних результатів у життєдіяльності. Прагнучи до життєвої, у тому числі і професійної, самореалізації, вони вважають, що прояви незалежності та непохитності у відстоюванні своїх поглядів є тими способами поведінки, що сприятимуть досягненню даного новоутворення юнацького віку.

Також, вагомими інструментальними цінностями юнаків є раціоналізм (10% вибірки), самоконтроль (9%), високі вимоги до життя та ефективність у справах (виражена по 8% кожна). Такі цінності становлять другу групу засобів досягнення термінальних цінностей досліджуваних.

Тобто, прояви самоконтролю, раціонального підходу та активної життєвої позиції, на думку досліджуваних, також важливі для їх життєвої самореалізації. Таке положення достатньо вагоме у даному дослідженні, присвяченому вивченню зв'язку ціннісних орієнтацій юнаків зі їх саморегуляцією, що пов'язано із самоконтролем. Дійсно, спираючись на такі інструментальні цінності, юнаки спроможні до успішної життєвої самореалізації та спроможні до професійного самовизначення з подальшою реалізацією обраного життєвого шляху.

Значно меншою мірою досліджуваним властиві цінності непримиренності до недоліків (характерна для 7% респондентів) та освіченості (5%). Тобто, як нетерпимість до негативних сторін особистості (своїї та чужої), так і прагнення розвивати свій запас знань про оточуючий світ є достатньо не дієвими способами у самоствердженні юнаків.

Цікавим є те, що юнаки не відмічають освіченість як вагому інструментальну цінність, адже їх життєві плани, як правило, пов'язані з професійним самовизначенням, яке, до речі, також не увійшло до переліку термінальних цінностей досліджуваних. Така тенденція у ціннісному самовизначенні юнаків може бути пояснена зростанням меркантильних інтересів у суспільстві з одного боку, та орієнтацією юнаків на результативність у житті з іншого.

При цьому, інші інструментальні цінності взагалі не властиві досліджуваним із вибірки. Зокрема, такі інструментальні цінності як охайність, вихованість, ретельність, відповідальність, тверда воля, терпимість, широта поглядів, чесність і чуйність не є дієвими цінностями для старшокласників, адже виражені менше ніж у 0,5% представників вибірки.

У результаті дослідження співвідношення найбільш виражених у реальному житті цінностей юнаків, визначено, що найбільшою мірою у них виражені такі цінності, як спілкування з оточуючими (зафіксовано як переважаюча цінність у 32% досліджуваних), високий соціальний статус (27%) та пізнання нового (22%). Менш вираженими для юнаків є такі цінності, як відпочинок (зафіксований як провідні цінність у 5% юнаків), визнання людей (7%), високе матеріальне положення (3%) та любов (3%). Взагалі не властиві досліджуваним юнакам такі цінності, як насолода прекрасним, допомога іншим людям, соціальна активність та здоров'я.

Тобто, переважаючими життєвими цінностями юнаків є орієнтованість на спілкування з оточуючими людьми, взаємодія із ними, досягнення високого соціального статусу та пізнання нового, розширення системи знань про оточуючий світ та різні оточуючі явища. Фактично не підкорюється життєва діяльність юнаків цінностям, що відображають їх орієнтованість на здоров'я та допомогу іншим людям.

Незначна частина досліджуваних юнаків у своєму житті надає переважаючого значення любові, відпочинку та високому матеріальному положенню. Тобто, досліджувані юнаки переважно діяльні та орієнтовані на досягнення результатів у житті.

Встановлено, що для більшості (51%) досліджуваних властивий низький рівень саморегу-

ляції поведінки. Такі юнаки чуттєві, емоційно нестійкі, ранимі, невпевнені у собі. Рефлексивність у них невисока, а загальний фон активності знижений, їм властива імпульсивність і нестійкість намірів. Це може бути пов'язано як із незрілістю, так і з вираженою витонченістю натури, яка не підкріплена здатністю до рефлексії і самоконтролю.

Середній рівень вольової саморегуляції зафіксований нами у 18% юнаків, які спроможні до регуляції власної поведінки відповідно до цілей та інтересів. Їм властива переважно сформована рефлексивність та послідовність дій. Проте, у деяких ситуаціях такі юнаки можуть поводитися не логічно, порушувати логіку власних дій, проявляти чутливість.

Для 31% юнаків властивий високий рівень вольової саморегуляції поведінки. Для них характерний спокій, впевненість у собі, стійкість намірів, реалістичність поглядів, розвинене почуття власного обов'язку. Як правило, ці юнаки добре рефлексують особисті мотиви, планомірно реалізують наміри, вміють розподіляти зусилля і здатні контролювати свої вчинки. Іноді у них можливе зростання внутрішньої напруженості, пов'язаної із прагненням проконтролювати кожен нюанс власної поведінки і тривогою з приводу її спонтанності. Загалом, вони емоційно зрілі, активні, незалежні, самостійні.

Серед умінь саморегуляції найбільш вираженою є впевненість у своїх діях серед досліджуваних юнаків, що властива 47% вибірки. Вони впевнені у своїх виборах та діях, мотивах, знають що вони роблять і чому. При цьому, 24% досліджуваних мають низький рівень впевненості в діях.

Загалом, досліджуваним властиві переважно розвинуті на низькому рівні уміння саморегуляції діяльності. Вони не схильні до деталізації дій під час їх виконання та регуляції (властиво 63% досліджуваних), проявляють не критичність у діях, можуть чинити нерозсудливо (59%). Вагомим показником є те, що юнаки мають низький рівень практичної направленості намірів, що зафіксовано у 60% досліджуваних і відповідає специфіці даного віку з його орієнтацією на мрії та максималізм, нестачу життєвого досвіду. Також, 44% досліджуваних не схильні піддаватися виховним впливам, прагнуть не залежати від дорослих. Тільки 22% досліджуваних детально продумують свої дії та планують їх, 23% юнаків мають критичне ставлення до своєї поведінки, та 34% схильні піддаватися виховним впливам значною мірою. Також, задуми лише 18% юнаків можуть бути реально практично реалізовані. Отже, саморегуляція юнаків переважно характеризується некритичністю ставлення до вчинків, низьким рівнем деталізованості та проблемами у реальному втіленні задумок. При цьому, половина досліджуваних впевнена у своїх діях.

З'ясовано, що між групами юнаків із різним рівнем саморегуляції наявні відмінності у вираженості термінальних цінностей. Зокрема, юнаки з високим рівнем саморегуляції у життєдіяльності переважно орієнтовані на цінності активного життя (28%), свободи (18%), впевненості у собі (24%) та продуктивного життя (18%). Даній підгрупі досліджуваних також властива цінність спілкування з друзями, визначена

21% представників цієї підгрупи. Окрім цього, нами визначено, що для даної групи юнаків майже не властиві цінності матеріального життя і творчості (властиві на першому ранговому місці тільки 3% досліджуваних), та взагалі відсутні цінності любові і розваг (їх відсоткова частка становить 0%). Тобто, керуючись у життєдіяльності своїми принципами і переконаннями, чітко організуючи свою діяльність, спираючись на власну логіку дій, юнаки, схильні до вираженої саморегуляції, орієнтовані на цінності активного життя, свободи, впевненості у собі та продуктивного життя.

Узагальнюючи вищесказане, можемо визначити ці цінності як «цінності активного самоствердження», що підкорені внутрішній логіці поведінки юнаків та їх умінню саморегуляції. Навіть у випадках не сприятливого розвитку подій у житті, такі юнаки будуть нести відповідальність за вчинки, які вони зробили у процесі самоствердження. Натомість, юнаки з низьким рівнем саморегуляції більше орієнтовані на цінності наявності хороших і вірних друзів (характерно для 41% такої підгрупи), мають рівномірно виражені цінності активного життя, впевненості у собі та любові (зафіксовані у 12% таких досліджуваних). При цьому, такі цінності виражені у представників даної підгрупи меншою мірою, ніж у юнаків, схильних до саморегуляції. Так, різниця у відсоткових значеннях вираженості цінності активного життя становить 16%, а впевненості у собі – 12%. Тобто, дані цінності властиві представникам обох досліджуваних груп, але юнакам із низьким рівнем саморегуляції меншою мірою.

Юнаки другої підгрупи також керуються у житті цінностями розваг (властиво 8% досліджуваних підгрупи), продуктивного життя і свободи (6%) та творчості (3%). Таким чином, визначено, що юнаки з низьким рівнем саморегуляції більше орієнтовані на термінальні цінності, що вказують на зв'язок особистості із соціальним оточенням, спілкуванням з оточуючими, хоча активне життя також вагоме для них, як і для представників першої групи.

Також юнаки із різним рівнем саморегуляції відрізняються за властивими їм інструментальними цінностями. Зокрема, переважаючими інструментальними цінностями юнаків із високим рівнем саморегуляції є незалежність (властива 32%), сміливість у відстоюванні власної точки зору (25%), раціоналізм (22%) та самоконтроль (18%). Тобто, переважаючими цінностями юнаків із вираженими уміннями саморегуляції є ті, що відображають їх схильність до раціонального, логічного, послідовного та самостійного патерну поведінки у житті відповідно до розвинутих саморегулятивних умінь, орієнтацію на власну спроможність керувати життям та регулювати поведінку. Такі юнаки, спираючись на власні саморегулятивні уміння, орієнтуються на цінність когнітивно-вольового компоненту саморегуляції власної життєдіяльності.

Значно меншою мірою юнакам, схильним до вираженої саморегуляції, властиві інструментальні цінності життєрадісності (характерно 3%), високих вимог до життя (6%), непримиренності до недоліків (6%) та освіченості (0%). Такі цінності не значною мірою впливають на процес самовираження цієї групи досліджуваних. Натомість, юнаки із низьким рівнем саморегуляції харак-

теризуються переважанням цінностей життєрадісності (властиво 26% таких досліджуваних), високих вимог до життя (21%), ефективності у справах (18%) та незалежності (12%). Тобто, життєвих цілей такі юнаки прагнуть досягати за допомогою позитивного життєвого налаштування та активної життєвої позиції, проте не приділяючи вираженої уваги вольовій саморегуляції та власним когнітивним процесам, оскільки результативність життя такими досліджуваними часто перекладається на оточуючих. Значно меншою мірою таким досліджуваним властиві цінності сміливості, непримиренності до недоліків та освіченості (характерні для 6% таких юнаків). Тобто, не схильні до саморегуляції юнаки менше орієнтовані на цінності незалежності та самодостатності, проявляють більшу, порівняно з представниками першої групи, направленість на соціальну оцінку їх дій та вчинків.

Також досліджувані з різним рівнем саморегуляції відрізняються за властивою їм структурою цінностей. Зокрема, найбільш вираженими цінностями юнаків із високим рівнем саморегуляції є пізнання нового (45%), високого соціального статусу (18%) та спілкування (28%). Тобто, юнаки із розвинутими само регулятивними уміннями, будучи орієнтованими на власну логіку життя та схильність керувати власною поведінкою, направлені на цінності пізнання, та, все ж, мають вагому цінність соціального статусу та спілкування. Цінності відпочинку, любові та визнання людей майже не властиві юнакам із високим рівнем саморегуляції, які орієнтовані не на думку оточуючих, не надають надмірної ваги їх словам та думкам, а керуються внутрішньою логікою у житті. Життєві успіхи вони розцінюють як такі, що сталися як результат їх цілеспрямованої активності, відповідно життєві успіхи цих юнаків не потребують соціального визнання. Цим досліджуваним також не важливе почуття любові як психологічної близькості з іншими людьми.

Натомість, серед юнаків із низьким рівнем саморегуляції зафіксоване переважання цінностей високого соціального статусу (характерно для 31% таких респондентів) та спілкування (властиво 33% підгрупи). Тобто, не маючи вираженою спроможності керувати власною поведінкою та орієнтуючись на думку оточуючих, ці юнаки своє життєздійснення підкорили цінностям спілкування та потребують визнання від людей. Таким юнакам, як залежним від соціуму та ситуації, а не від власного наміченого плану дій, також властиві виражені цінності відпочинку (зафіксовано у 12% такої групи), визнання людей (12%), любові та пізнання (такі цінності отримали по 6% відповідно).

Таким чином, визначено, що у структурі цінностей юнаків із високим рівнем саморегуляції переважають цінності пізнання, високого соціального статусу та спілкування. Натомість, серед юнаків із низьким рівнем саморегуляції переважають цінності високого соціального статусу та спілкування.

Висновки і пропозиції. У результаті емпіричного дослідження було виявлено, що ціннісні орієнтації юнаків пов'язані з їх саморегуляцією. Юнакам із високим рівнем саморегуляції властиве переважання цінностей активного і продуктивного життя, впевненості у собі і свободи, що

реалізуються за рахунок цінностей незалежності, сміливості, пізнання нового, раціоналізму та самоконтролю. Керуючись у життєдіяльності своїми принципами і переконаннями, спираючись на власну логіку дій та спроможність до регуляції своєї поведінки, такі юнаки орієнтовані на «цінності активного самоствердження», що підкорені внутрішній логіці їх поведінки. Властиві таким юнакам цінності відображають їх схильність до раціональної, логічної, послідовної та самостійної стратегії поведінки у житті відповідно до виражених умінь саморегуляції. Такі юнаки спираються на цінність когнітивно-вольового компоненту саморегуляції власної життєдіяльності.

Натомість у молодих людей з низькою саморегуляцією переважають цінності добрих друзів, любові, високого соціального статусу та спілкування, які реалізуються через інструментальні цінності ефективності у справах, життєрадісності та високих вимог до життя.

Результати цього дослідження можуть бути використані психологами та іншими фахівцями в системі освіти під час роботи з молоддю для формування психологічно зрілих та ефективних цінностей, сприяння розвитку навичок саморегуляції молоді в професійному навчанні та розвитку, консультування молоді щодо основних чинників успішного самовираження.

Список літератури:

1. Бубнова С.С. Методика диагностики ценностных ориентаций личности. Москва : Книга, 1995. 49 с.
2. Василюк Ф.Е. Психология переживания. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1984. 200 с.
3. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, сравнение и динамика смысловой реальности. Москва : Смысл, 1999. 487 с.
4. Рокич М. Природа человеческих ценностей. N.Y. : Свободная пресса, 1973. 153 с.
5. Осницкий А.К. Саморегуляция деятельности школьника и формирование активной личности. Москва : Книга, 1986. 312 с.

References:

1. Bubnova S.S. (1995) *Metody diahnostryky tsinnisnykh oriyentatsiy osobystosti* [Methods for diagnosing the value orientations of the individual]. Moscow: Knyha. (in Russian)
2. Vasylyuk F.E. (1984) *Psikhohihiya perezhyvannya* [Psychology of experience]. Moscow: Yzd-vo Mosk. un-ta. (in Russian)
3. Leont'yev D.A. (1999) *Psikhologiya smysla: priroda, sravneniye i dinamika smyslovoy real'nosti* [Psychology of Meaning: Nature, Comparison and Dynamics of Scripture Reality]. Moscow: Sens. (in Russian)
4. Rokich M. (1995) *Priroda chehelovecheskikh tsennostey* [The nature of human values]. Moscow: Svobodnaya pressa. (in Russian)
5. Osnitsky A.K. (1986) *Samoregulyatsiya deyatel'nosti shkol'nika i formirovaniye aktivnoy lichnosti* [Self-regulation of the student's activity and the formation of an active personality]. Moscow: Kniga. (in Russian)